

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1899. Första Kammaren. N:o 17.

Lördagen den 8 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 1 i denna månad.

Anmälles och bordlades :

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 3, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition n:o 32, med förslag till lag angående vapenöfning för utrönande af härens krigsberedskap, dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjerde hufvudtiteln i punkten 34 gjorda framställning om anslag till försöksmobilisering, dels ock Kongl. Maj:ts proposition n:o 33, angående dagaflöning åt värnpliktig vid tjenstgöring i visst fall under år 1900;

bevillningsutskottets memorial n:o 23, i anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 19 angående ändring af 14 § bevillningsförordningen; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 39, i anledning af justitieombudsmannens framställning i fråga om inskränkning af häradshöfdingarnes tjenstledighet;

n:o 40, i anledning af väckt motion med förslag till lag om skydd för vissa mönster och modeller;

n:o 41, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag

till lagbestämmelser angående ordnandet af rättsförhållandena emellan kommuner och enskilde vid genomförande af stadsplaner m. m.;

n:o 42, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till straffprocesslag, byggd på jury-systemets och den fria bevispröfnings principer;

n:o 43, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående lagbestämmelser i fråga om de kyrkliga kommunernas och deras förvaltningsorgans ställning till de ecklesiastika myndigheterna;

n:o 44, i anledning af väckt motion om rätt för hvarje svensk medborgare, som fyllt tjuguett år, att utträda ur svenska statskyrkan utan att behöfva uppgifva något trossamfund, hvartill han ämnar öfvergå;

n:o 45, i anledning af väckt motion om rätt för enskild part att mot embetsmän anhängiggöra talan för fel i embetet; och

n:o 46, i anledning af väckt motion om ändring af 117 § skiftesstadgan.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande konstitutionsutskottets den 1 och 5 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 6, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 5 och 6 regeringsformen, dels väckt motion om ändringar i §§ 6 och 15 regeringsformen, dels ock inom utskottet väckt förslag om ändrad lydelse af § 42 regeringsformen.

Om inrättande af ett nytt statsdepartement.

Punkten 1.

Herr Lithander: I den motion rörande behovet af inrättandet af ett näringsdepartement, hvilken jag dristade mig väcka i denna kammare sistlidne riksdag, sökte jag ådagalägga en uppfattning i fråga om näringarnas förhållande sins emellan, hvilken uppfattning jag fortfarande fasthåller, och i afseende å hvilken jag då yttrade följande ord, som jag skall tillåta mig att uppläsa:

»Det är en många gånger framhållen sanning, huru intimt förenade näringarna äro sins emellan. Jordbruket och dess binnärningar äro för afsättningen inom landet af sina produkter beroende af den jemna och förökade konsumtionsförmåga, som framkallas af industrien. I sin tur måste afsättningen af industriens alster förmedlas och befrämjas genom handel och sjöfart. På den enskilda företagsamheten beror i de flesta fall hvarje närings bedrivande, men på en klok och väl afpassad lagstiftning beror

i hög grad näringarnas samband, om de skola gå hand i hand med hvarandra. Det är icke nog med att folket sjelft egnar ett intelligent och kraftigt arbete åt förökandet af sitt ekonomiska välstånd, utan äfven från statens sida är en särskild uppmärksamhet påkallad för näringslivets utveckling. Staten manas härtill dels af sitt eget direkta intresse, då statskassans inkomster ökas el' er minskas allt efter välståndet, dels af sin uppgift att underlätta och reglera genom ändamålsenliga lagar samt att taga initiativ, der dess mellankomst är behöflig. Då det icke kan undvikas, att olika näringsgrenar äro mer eller mindre väl representerade på Riksdagen, hvaraf följer, att deras intressen med olika kraft och framgång förfäktas, är det regeringens sak att utjemna de olika förhållandena och genom ett allsidigt bedömande tillgodose det stora hela.»

Ehuru riktigheten af dessa förhållanden väl icke kan bestridas, är det tyvärr ett faktum, att desamma blifvit förbisedda såväl i den kongl. propositionen som i utskottets betänkande. Det måste med nödvändighet kännas påkostande och förefalla temligen oförklarligt, åtminstone i de kretsar, der man lärt sig uppskatta betydelsen af handel, industri och sjöfart, att i den kongl. proposition om inrättande af ett nytt statsdepartement, hvilken blifvit aflåten till denna Riksdag, liksom i det konstitutionsutskottets betänkande, som afgifvits i anledning af den kongl. propositionen, dessa tre för vårt land så ofantligt viktiga, stora och betydelsefulla näringar blifvit egnade den minsta möjliga uppmärksamhet, och deras anspråk på en särskild målsman vid Konungens rådsbord lemnats utan allt afseende. Och detta är så mycket mer anmärkningsvärdt, som från alla delar af landet köpmän, industriidkare och skeppsredare i detta ärende gjort underdåniga framställningar till Kongl. Maj:t, deri tydligt klargjorts det oafvisliga behovet för dessa näringar att få sina intressen bevakade af en särskild Konungens rådgifvare, hvilken fått deras angelägenheter sig anförtrödda såsom en speciel uppgift och icke, på sätt hittills varit vanligt, såsom en bisak. Hade man verkligen velat taga denna sak praktiskt och på samma gång önskat undvika att styfmoderligt behandla några vissa näringar, så borde det hafva fallit sig naturligare att föreslå, att det nya departementet skulle blifva uteslutande ett departement för näringarna, sålunda omfattande jordbruk, industri, handel och sjöfart. Att domäner och skogar skola hafva företräde framför industri, handel och sjöfart, då det gäller att få en målsman vid Konungens rådsbord, är en uppfattning, som för mig är fast obegriplig, och det är att beklaga för det svenska näringslivets skull, att Kongl. Maj:ts regering kan hafva gjort ett sådant missgrepp.

Samtalsvis har jag hört framhållas, att chefen för ett sådant departement, som jag önskar, skulle få sig ålagd alltför mångskiftande uppgifter för att kunna väl fylla dem alla. Denna

*Om inrättande
af ett nytt stats-
departement.
(Forts.)*

Om inrättande
af ett nytt sats-
departement.
(Forts.)

invändning har dock, enligt min uppfattning, ej någon giltighet, ty huru sant det än må vara, att omsorgen om de olika näringsgrenarne i de särskilda fallen kräfver olika specialinsigter, är dock lika sant, att en person kan vara i besittning af de chefs-egenskaper och insigter, som göra honom till en lämplig målsman för långt mera skiljaktiga intressen, än de ifrågavarande näringarna kunna hafva. Derpå äro i närvarande stund flera af våra regeringsdepartement det bästa beviset, ty man kan svårigen tänka sig mera mångsidiga uppgifter och en mera brokig samling af ärenden, än som för närvarande äro hänvisade till vissa af departementen. Att deremot de underlydande byråcheferna och biträdena i departementen böra hafva speciella insigter, en hvar för sin särskilda uppgift, är ju gifvet.

Jag har icke begärt ordet i denna fråga i förhoppning att kunna åstadkomma någon ändring till det bättre, men jag har ansett mig böra i allt fall söka häfda deras rätt, som idka handel, industri och sjöfart, att lika väl som jordbrukarne få sina angelägenheter omhuldade af vår nuvarande regering, hvilken ju med rätta anses vara mån om näringslivets förkofran. Och likaledes har jag velat framhålla det obestridliga faktum, att det länder landet till skada, om så viktiga näringar som industri, handel och sjöfart sättas i skuggan, ty det är dock dessa näringar, som bereda modernäringen jordbruket den förnämsta afsättningen af dess alster och lemna staten det mesta af dess inkomster. I detta sammanhang ber jag också att få citera några ord, som yttrats af en nyligen bortgången, högt saknad ledamot af denna kammare, nemligen »att alla näringarna stå i intimt beroende af hvarandra; att en lifskraftig industri utgör förutsättningen för en stor utrikeshandel; att det egentligen är handeln, som skapar kapitalet; och att den handels- och industriidkande, talrika och skattestarka delen af vårt folk saknar representation inför Konungen».

Då utskottets föreliggande betänkande är åtföljdt af icke mindre än fem reservationer, är ju möjligt, att ett yrkande om återremiss skulle kunna vinna något understöd i kammaren. Jag skall alltså tillåta mig att yrka återremiss af ärendet, i syfte att konstitutionsutskottet måtte taga under ompröfning, huruvida icke namnet på det nya departementet kan ändras till näringsdepartementet och detta departement omfatta jordbruk, industri, handel och sjöfart.

Friherre Akerhielm, Gustaf: Med anledning af det af en talare nu framburna yrkande om återförvisning af detta ärende till konstitutionsutskottet för förnyad behandling, har jag ansett mig pliktig att genast taga till ordet för att fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att det förslag, som här föreligger, afser att afhjelpa en verklig olägenhet i vårt land och för dess regering,

en oägenhet, som består deri, att inom regeringen en allt för stor arbetsbörd hopats på för få händer. Hufvudfrågan är här att vid denna riksdag få förklaradt hvilande ett förslag till grundlagsändring, afseende att lätta bördan för de män, som ega Konungens förtroende att kallas till medlemmar af hans råd, liksom att bättre, än nu är förhållandet, dem emellan fördela denna börd. En annan sak är, att en sådan lättnad torde kunna beredas på olika vägar, och det är möjligt, att den föregående talaren, som ju redan tillförene gjort sig till målsman för ett förslag om ett ytterligare departement, tänkt sig in i de synpunkter, som här kunna vara bestämmande. Emellertid har jag djerfts hysa den uppfattning, att, då de män, som sitta i Konungens råd och hafva bästa kännedom om regeringsärendena, enhälligt tillstyrkt nu föreliggande förslag angående dessa ärendens fördelning, deras sålunda uttryckta mening bör tillerkännas vitsord framför den enskilde motionärens, och ett förslag synes mig hafva bättre utsigt till framgång, då det, som här är fallet, föreligger fullt utarbetadt och färdigt i kongl. proposition, än när det frambäres i en enskild motion.

Det kan ju ock tänkas andra sätt, hvarpå departementschefernas arbetsbörd skulle kunna lättas; man har sålunda framkastat tanken på upprättandet af en administrativ högsta domstol: en regeringsrätt. Ett förslag härom föreligger också för närvarande och är under ompröfning inom konstitutionsutskottet, men denna fråga kan, enligt mitt förstånd, afgöras fullkomligt fritt för sig och kommer icke att på något vis vanskliggöras eller förryckas derigenom, att de verkliga departementala arbetskrafterna blifva ökade. Det ena är en fråga för sig, det andra en annan. Det går fullkomligt väl an att behandla frågan om inrättandet af en regeringsrätt alldeles oberoende af frågan om ett nytt departement.

Jag återkommer då till frågan om detta nya departement. Många röster hafva länge höjts för att få till stånd ett departement för det slag af ärenden, som afses i Kongl. Maj:ts förslag, och vid sådant förhållande har jag, som sagdt, tilltrott Konungens rådgifvare att ega bästa förutsättningarna att pröfva den närmare arten af det nya departement, hvaraf oss göres behof. Och särskildt beder jag att på grund af erfarenhet, som jag har att åberopa från trenne platser i Konungens råd, få lägga kammaren på hjertat, att det ligger synnerlig vigt uppå, att icke Sverige och svenskarne till följd af onyttig och olämplig sparsamhet tvinga sina bästa och dugligaste män att af betungande arbete rent af utslitas i förtid, utan är det vår skyldighet att tillse, att deras arbete så ordnas, att det kan skötas i lugn och med bevarade krafter.

Hvad angår andra utvägar, som här kunde anlitas, får jag erkänna, att jag för min del särskildt varit af den åsigten, att de konsultativa statsråden äro för få, och att deras antal borde

*Om inrättande
af ett nytt stats-
departement.
(Forts.)*

*Om inrättande
af ett nytt stats-
departement.
(Forts.)*

ökas, men denna fråga är beroende på, huruvida man vill eller icke vill från regeringsärendena särskilja besvärsmålen och upprätta en förvaltningsrätt såsom högsta domstol i sådana mål. Och när frågan härom i sin tid kommer före, hafva vi tillfälle att behandla spörsmålet om de konsultativa statsråden. För närvarande anser jag, att, om man verkligen vill åstadkomma den lättnad i regeringsmedlemmarnes arbete, som en ökning i arbetskrafterna kan medföra, det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget bör ega företräde, och att en återförvisning af ärendet till utskottet för förnyad behandling till ingenting gagnar. Jag anhåller derfor om bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Annerstedt: Jemte det jag anhåller att få uttala, att den af konstitutionsutskottet föreslagna ändring i den kongl. propositionen, gående ut derpå, att sista stycket i 42 § regeringsformen måtte uteslutas, icke föranleder till någon anmärkning från regeringens sida, önskar jag att få vidare tillägga, att den omständigheten, att i den kongl. propositionen icke varit föreslagen någon sådan ändring af 42 § regeringsformen, icke berott derpå, att vid det kongl. förslagets upprättande förbisetts det förhållande, hvori denna § står till rikeakten, eller huru dess bestämmelser skulle komma att verka efter förslagets genomförande.

Man visste mycket väl inom regeringen, att mellan åren 1815 och 1840 rådt precis samma förhållande, som skulle uppkomma efter antagandet af den föreslagna lagändringen, då nemligen under berörda tid antalet statsråd och statssekreterare öfverstigit tio. Sista stycket af 42 §, enligt dess dåvarande redaktion, afsåg att bestämma, att, när regeringen i något af de fall, som omhandlas i föregående §§, fördes af statsrådet, samtliga statsråd och statssekreterare skulle vara närvarande. Den riksstyrelse, hvarom riksakten talar, skulle deremot bestå af statsråden, inberäknadt hofkansleren, och en statssekreterare. Tydligen utgick man härvid från att de olika lagbuden reglerade olika fall; 42 § sista stycket afser då det fall, då regeringen föres ensamt af de svenska statsråden — ett fall, hvilket, så länge riksakten gäller, icke kan inträffa — riksakten deremot det fall, då riksstyrelsen är uppdragen åt Sveriges och Norges statsråd.

Den skiljaktighet, som sålunda kunde förefinnas emellan § 42 regeringsformen och riksakten, ansågs ej heller behöfva föranleda någon ändring af § 42, då vid 1856—58 års riksdag förslag af regeringen framlades om att öka statsrådets antal till tolf. Detta förslag framlades af regeringen med bibehållande af § 42 oförändrad och äfven konstitutionsutskottet vid sagda riksdag, som afstyrkte Kongl. Maj:ts förslag, men framlade ett eget, enligt hvilket statsrådets antal skulle ökas till elfva, ansåg ej heller, att för antagande af dess förslag erfordrades någon ändring af sista stycket i § 42 — och detta, oaktadt platsen såsom ordförande i utskottet

då intogs af en person, hvilkens kunskap om grundlagarne, noggrannhet i deras iakttagande och ifriga beaktande af formerna för kammaren är väl känd, om jag nämner hans namn — det var greve Gustaf Lagerbielke.

Under sådana förhållanden ansågs vid den kongl. propositionens affattande, att man allt för väl kunde låta § 42 regeringsformen vara sådan den är.

Det har stundom framhållits, att ett bibehållande af § 42 oförändrad emellertid skulle föranleda nödvändigheten att bestämma, i hvilken ordning statsråden skulle ingå i interimregeringen, men detta är enligt mitt omdöme alldeles obehöfligt, ty enligt riksakten kunna flera eller färre svenska statsråd vara närvarande i interimregeringen, beroende derpå, huru många norska statsråd äro oförhindrade att komma tillstädes. Hufvudregeln är, att lika många medlemmar i regeringen skola vara tillstädes från de båda landen, och denna hufvudregel framhålles alltid i den kungörelse, som utfärdas, då interimregering tillsättes. De gånger, interimregering varit tillsatt, har ock erfarenheten visat, att antalet närvarande i hög grad vexlat; i de fall, då icke samtliga 20 ledamöter i interimregeringen varit tillstädes, har antalet sålunda uppgått till sex, tio, aderton, sexton o. s. v., beroende på de omständigheter, jag nämnt. Det har heller aldrig visat sig någon svårighet att på lämpligaste sätt bestämma, huru interimregeringen i hvarje fall skulle sammansättas, utan detta har alltid ordnats efter hvad som varit lämpligast med afseende å de ärenden, som skulle komma under behandling. Och den omständighet, att ingen regel härom gifves i grundlagen, kan icke vara mer anmärkningsvärd, än att t. ex. ingen regel angifver, huru skall förfaras i det fall, att i en tillförordnad regering, som skall bestå af fyra ledamöter, en ledamot får förfall, utan regeringen helt enkelt kompletterar sig bland de statsråd, som äro lediga.

Jag har ansett nödigt att lemna denna redogörelse, på det att det icke måtte läggas regeringen till last att vid de förevarande grundlagsbudens affattning hafva förbisett den formella rättens fordringar.

Herr Alin: Jag utgår derifrån, att icke någon ifrågasätter behovet af en åtgärd, för att den arbetsbörda, som hvilat på statsråden, må lättas. Om jag uppträder mot det föreliggande förslaget, så beror detta därför icke derpå, att jag underkänner behovet af att något göres. Tvärt om är jag med statsrådet och chefen för civildepartementet ense, då han säger, att han anser sig »kunna utgå från, att behovet af en ändring i den nuvarande ordningen är oomtvistligt och att frågan således nu gäller icke om, utan huru ändringen skall ske». Detta behof vitsordas af de mångfaldiga försök, som gjorts i nu ifrågavarande syfte, alltifrån det decennium, som följde på den omorganisation af statsrådet, som

*Om inrättande
af ett nytt stats-
departement.*

(Forts.)

egde rum 1840. Bland dessa försök var det första det, som gjordes vid 1853—54 års riksdag, på initiativ af grefve Lagerbielke, och som gick ut på att skilja de administrativa besvärsmålen från statsrådet och öfverlemna dem till en administrativ högsta domstol, en reform, hvarigenom antalet ärenden, som behandlas i statsrådet, skulle väsentligen minskas. Det sätt, hvarpå förslaget motiverades, ådagalägger, enligt mitt förmenande, riktigheten af de synpunkter, som voro bestämmande för detta konstitutionsutskottets förslag. Jag skall emellertid icke upptaga kammariarens tid med att uppläsa ens någon del af utskottets uttalande i ämnet, då betänkandet finnes tryckt i handlingarna från 1853—54 års riksdag, och delvis äfven i konstitutionsutskottets utlåtande vid 1897 års riksdag, i anledning af en då väckt motion om inrättandet af en administrativ högsta domstol.

På direkt väg har man försökt att aflägsna behovet af lättnad i statsrådets arbetsbörda genom att öka departementens antal. Förslag i detta syfte hafva alltsedan 1857 blifvit väckta gång på gång, och de försök, som gjorts att nå ändamålet, hafva varit så många, att det synes, som man väl kunnat vänta, att, då nu från regeringens sida tagits initiativ till frågans lösning, en fullständig utredning lemnats af de omständigheter, som böra inverka på frågans bedömande, då den skall afgöras.

Jag får för min del säga, att den utredning, som man egt rätt att önska, icke, så vidt jag kan bedöma, föreligger i den utsträckning och fullständighet, som kunnat begäras.

Den omständighet, som nyss berördes af chefen för justitie-departementet, synes mig väl hafva bort och kunnat beröras i någon af de framställningar af vederbörande departementschefer, som åtfölja statsrådsprotokollet, så att saken åtminstone påpekats. Det är visserligen sant, att det stadgande, som nu finnes, funnits sedan 1815, ja, det har i verkligheten funnits sedan 1809, och anledningen till dess tillkomst var den, att man då hade fyra föredragande statssekreterare, af hvilka i regel endast en var närvarande, då ärendena föredrogos inför Konungen, hvaremot alla skulle vara närvarande, då regeringen fördes af statsrådet. Den ändring, som gjordes 1815, stod icke på något sätt i sammanhang med riksakten, utan den var endast en redaktionel ändring af den bestämmelse, som fans sedan 1809. Det har för den nuvarande bestämmelsens bibehållande, äfven om antalet statsråd ökas, åberopats, att det finnes andra bestämmelser i regeringsformen, som stå i strid med riksakten, och att det därför icke vore så farligt, om äfven denna gjorde det. Det må vara att beklaga, att 1815 sådana bestämmelser gjordes, som föranledde, att det blef strid mellan regeringsformen och riksakten. Men den omständigheten, att så är förhållandet, kan icke vara ett skäl för att öka antalet af de fall, då olikheter förekomma. Jag anser således, att en ändring i detta afseende är befogad, och ehuru regeringen

har en annan åsigt, synes mig åtminstone uppmärksamheten hafva bort fästas på nu berörda förhållande.

Hvad för öfrigt angår den utredning, som föreligger, synes mig, att det varit önskligt, att man äfven ur andra synpunkter än målens antal sökt visa, i hvad mån arbetsbördan hvilat ojemnt på departementen, liksom ock att man för andra departement än de här närmast ifrågavarande lemnat en redogörelse, motsvarande den, som lemnats beträffande dessa.

Hvad jag yttrar om önskvärdheten af en fullständigare utredning säger jag särskildt med afseende å hvad ordföranden i konstitutionsutskottet nyss yttrade och tyngden af regeringens auktoritet i förefarande fall. Euligt hvad statsrådet och chefen för civildepartementet framhållit, är det egentligen tre nya departement, som borde komma i fråga, nemligen ett för samfärdseln, ett för jordbruket och ett för industrien och handeln. Han antager emellertid, att allt detta icke nu kan sättas i fråga, utan att omdaningen icke torde få afse mer än inrättandet af ett nytt departement. Då förslaget kommer från en myndighet med en sådan auktoritet, som regeringen i dylika fall måste tillerkännas, synes mig den utväg, man bort vidtaga för att bestämma, hvilket af de ifrågaställda nya departementen skulle väljas, då man ej kunde få dem alla, bort vara den att göra en utredning af, hvilketdera med hänsyn till naturen af ärendena och deras fördelning borde föreslås. Men den utvägen är icke vald, utan det heter på följande sätt i fråga om hvilken grupp ärenden, som bör tillgodoses: »Man bör, synes mig, stanna vid den, om hvilken önskuingarna kunnat mest ena sig.» Är det så, att man väljer den ledstjernen, då må man heller icke undra på, att önskuingarna uttala sig med anspråk på, att såväl de ena som de andra böra tillerkännas berättigande, och att de äfven taga sig uttryck i form af en kritik, som bland annat lätt kan fästa sig dervid, att, hvad jordbruket angår, man för endast tio år sedan fått en ny institution, nemligen lëndtbrukestyrelsen, för dess behof, hvarför det väl kan sättas i fråga, huruvida jordbruket nu närmast borde komma i fråga till erbållande af ett särskildt departement.

Jag tänker för öfrigt, att en fullständigare framställning rörande ärendenas fördelning mellan departementen skulle hafva lemnat tillräckliga skäl för att t. ex. ifrågasätta, att de fattigvårdsmål, som handläggas i statsrådet, böra från ecklesiastikdepartementet flyttas, icke till finansdepartementet, utan till justitiedepartementet, en anordning, hvarför redan det förhållandet talar, att de icke röra frågor, huruvida statsverket *kan* ersätta det lemnade fattigunderstödet, utan om det *bör* ersätta det.

Äfven i ett annat afseende finner jag det något underligt, att icke en närmare utredning lemnats med propositionen. Vid 1897 års riksdag var ett förslag väckt angående inrättande af en

Om inrättande af ett nytt statsdepartement.

(Forts.)

Om inrättande
af ett nytt stats-
departement.

(Forts.)

regeringsrätt för behandling af de administrativa besvärsmålen, sedan de skilts från statsrådet. Motionen afstyrktes af konstitutionsutskottet, som förklarade, att det icke funnit sig böra tillstyrka en skrifvelse i ämnet, särskildt därför, att, då Riksdagen genom skrifvelse den 11 april 1893 anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes efter förnyad pröfning af frågan om inrättande af ett nytt statsdepartement afgifva den proposition om ändring af regeringsformen, hvartill denna pröfning kunde föranleda, »den utredning af detta ärende, som kunde af Kongl. Maj:t föranstaltas, torde utan vidare framställning från Riksdagens sida erhålla den omfattning, att jemväl de i motionen framställda förslagen om inrättandet af en administrativ öfverdomstol och om departementschefens befogenhet att på egen hand afgöra förvaltningsärenden blefve föremål för behandling».

Den förväntan, som konstitutionsutskottet sålunda uttalade, har blifvit motsvarad så, att hvardera departementschefen yttrat sig på ett sätt, som visat, att han ansett utvägen att frånskilja besvärsmålen mycket väl kunna anlitas. Men den afvisas i alla fall, och på hvilka skäl? Statsrådet och chefen för civildepartementet yttrar: »Om jag ändock ansett mig icke böra föreslå denna utväg till målets vinnande, har detta till stor del haft sin grund deri, att, så vidt jag kunnat finna, den allmänna opinionen icke är benägen för en sådan anordning. Man önskar fortfarande kunna 'gå till Kungs' med sina besvär i administrativa mål.»

Det är ganska kinkigt att veta, i hvilken riktning den allmänna opinionen i denna fråga går, och det synes mig, som om det icke borde vara den frågan, som skulle vara bestämmande för frågans lösning, utan en utredning af de sakliga förhållandena, en pröfning af hvad det ena och det andra kan väga, hvarmed ock en ledning skulle gifvas åt den allmänna opinionen. Det synes mig, som om hvad herr departementschefen yttrat så mycket mindre skulle ega skäl, som hvad han anför till stöd för sin åsigt om den riktning, hvori den allmänna opinionen går, icke eger tillämpning på förevarande fall. »Man önskar fortfarande gå till Kungs med sina besvär i administrativa mål», säger han. De förslag om inrättande af en administrativ högsta domstol, som framkommit, innehålla, att menigheten skulle kunna gå »till Kungs» med sina besvär, alldeles så, som den gör, då den går till högsta domstolen: regeringsrätten skulle döma i Konungens namn och Konungen skulle der hafva två röster, då han önskade begagna sig deraf. Vid sådant förhållande synes skälet för afvisande af tanken på nu ifrågavarande anordning vara något underligt valdt.

Jag kan vidare icke säga annat, än att det något öfverraskat mig, att det varit så utan meningsskiljaktighet, som den utväg, hvilken blifvit vald, föredragits framför den, som skulle bestå i minskning af ärendena i statsrådet genom de administrativa be-

svärsmålens fränskiljande och tillika statsrådets befrielse från skyldigheten att handlägga så heterogena ärenden som dels administrativa, dels politiska, dels lagstiftnings- och dels lagskippingensärenden. Denna sida af saken framhölls med mycken styrka, då frågan om 1893 års skrivelse förelåg till behandling i denna kammare. Det yttrades då af en hög administrativ embetsman, som varit ledamot af statsrådet, att han för sin del icke kunde biträda utskottets förslag beträffande inrättandet af ett nytt departement, och det skäl, han anförde, var detta:

— — »jag anser ökningen af departementschefernas antal tjena till nästan ingenting. Det finnes vissa brister i vår statsrådsorganisation, som härstamma från äldre tider med andra förhållanden. Den väsentligaste bristen ligger deruti, att statsrådets verksamhet omfattar tvenne i viss mån heterogena uppgifter. — — — Dessa olika grenar af statsrådets verksamhet äro till sitt skaplynne så skilda, att deras samtida behandling måste verka förlamande på departementschefernas, på statsrådets och regeringens verksamhet i dess helhet. Förr än man får den bristen afhjelpat, gagnar det till ingenting, om man också vill förvandla alla de nuvarande statsråden till departementschefer, och förr än man insett, att boten måste sökas, der felet ligger, uträttas ingenting med en skrivelse till Kongl. Maj:t i det af utskottet angifna syftet.»

Under den följande delen af debatten yttrade sig den nuvarande chefen för justitiedepartementet på följande korta och innehållsrika sätt:

»Det är redan förut af en talare framhållet, att det rätta botemedlet i detta ämne ej bör sökas i inrättande af nya departement, utan måste sökas i en omorganisation af statsrådets verksamhet, hvarigenom från den högsta administrativa myndigheten, den rikets styrelse handhafvande myndigheten, afskiljas sådana ärenden, som egentligen ej höra dit, utan lämpligast böra behandlas af domaremagten. Han har från administrativ synpunkt framhållit nödvändigheten att införa en förbättrad anordning för afgörandet af de administrativa besvärsmålen. Man måste instämma i hans yttrande, äfven då man ser saken i främsta rummet från rättskipningens synpunkt. Det är lätt att inse, att Konungens rådgifvare, hvilka äro och måste vara i främsta rummet upptagna af omsorgen om rikets styrelse och lösningen af de mången gång invecklade administrativa frågor, som under hvarje tid föreligga, icke kunna vara de mest lämpliga personer att samtidigt med detta arbete, som tager deras krafter fullständigt i anspråk, i sista instans afgöra administrativa besvärsmål, t. ex. pröfva, om en flottled bör gå på högra eller venstra sidan af ett vattendrag, om X. eller Y:s inkomst skall taxeras till 10,000 kronor eller 5,000 kronor, om bolaget A:s beskattning skall delas på B. och C. kommuner, eller några andra sådana, o. s. v. Om

*Om inrättande
af ett nytt stats-
departement.
(Forts.)*

*Om inrättande
af ett nytt stats-
departement.*

(Forts.)

man genomgår förteckningen på de administrativa besvärsmålen, skall man lätt finna, att alla sådana frågor fordra för sitt rätta afgörande mera tid och andra förutsättningar, än hvad statsrådets ledamöter, om de skola kunna i öfrigt rätt fullgöra sina uppgifter, äro i tillfälle att egna åt dessa frågor. Af sådana skäl är enligt min mening äfven från den administrativa rättskipningens synpunkt den föregående talarens yrkande om afslag på utskottets hemställan väl grundadt; och jag instämmer deri.»

Vid sådant förhållande synes det mig, som om man med fog kunnat vänta, att en utredning äfven från nu ifrågavarande synpunkt fått åtfölja propositionen.

Jag har för min del, sedan jag i utskottet yrkade afslag på propositionen och utskottet afgaf sitt utlåtande, varit tveksam om, hvilket yrkande jag nu borde göra. Helst ville jag hafva saken så stäld, att, på samma gång den kongl. propositionen förklarades hvilande, man beslöte en skrifvelse, hvari anhölles om utredning, helst till nästa Riksdag, om inrättande af en administrativ högsta domstol, så att, då frågan om det föreliggande förslaget nästa riksdag förevore, man då hade att tillgå denna utredning och eventuelt deraf föranledt förslag, då man kunde välja, hvilket af de båda förslagen, man helst ville sluta sig till. Att ställa sakerna i ett sådant samband, kan i ärendets nuvarande skick icke ske. Jag hade därför tänkt yrka afslag, men då det möjligen kan tänkas, att ärendet kan komma på en annan punkt genom en återremiss, och yrkande derom framställts, förenar jag mig i detta yrkande.

Herr Wærn: Jag kan icke gilla den uppfattning, som uttalades af den siste ärade talaren, eller att handel, industri och sjöfart borde hafva målsmän inom statsrådet. Jag anser tvärtom, att det i statsrådet icke bör finnas målsmän för några som helst intressen. Jag anser, att det är det gemensamma bästa, som för dem, liksom för oss alla, bör vara afgörande, men något målsmansskap för vissa yrken bör icke förekomma inom statsrådet. Jag tror, att Sverige är ett mycket lyckligt land, kanske det lyckligaste af alla, i afseende på den grundlighet, omtanke och nit för det allmänna och hvarje särskild sak också, hvarmed ärendena här behandlas. Det har blifvit en vana att öfverlemna alla ömtåligare, viktigare eller mera omfattande ärenden till komitéer, sammansatta af sakkunniga personer, som grundligt utreda desamma. Vidare hafva vi i 10 § regeringsformen den alldeles ovärderliga föreskriften, att innan ett ärende föredrages i statsrådet, skall det hänvisas till någon underordnad myndighet, och dessa underordnade myndigheter, d. v. s. embetsverken, äro sammansatta af personer, som, hvar och en i sitt fack, böra vara och i regeln äro synnerligen sakkunniga. Under sådana förhållanden komma ärendena beredda till statsrådet och behandlas der utan

behof af något särskildt målsmansskap. Nu förhåller det sig emellertid så, att alla statsråden äro och böra utan tvifvel vara intresserade af alla ärenden och deltaga i deras behandling, och då ärendena föredragas i statsrådet först sedan de blifvit utredda af komitéer eller underordnade embetsverk, bör icke någonting blifva förqväfdt. Men om vi nu skulle tänka oss, att vissa saker, om hvilka det kan vara rivaliserande uppfattning, från olika håll komma till ett och samma statsråd, måste man äfven taga i betraktande, att det är absolut menskligt omöjligt för statsrådet att, såsom befrämjare af särskilda intressen, vara fullt opartisk, ty det ligger i den menskliga uppfattningen, att der stridiga eller rivaliserande intressen förekomma, måste hvar och en efter sin subjektiva uppfattning intressera sig mera för det ena än för det andra.

Om inrättande
af ett nytt stats-
departement.

(Forts.)

Hvad herr Lithander saknade i förslaget, eller att handel, industri och näringar icke hade någon målsman, anser jag just skulle kunna i viss mån inträffa, om det vore ett och samma statsråd som föredrog, ty föredraganden måste ovilkorligen påverkas af sin subjektiva uppfattning. När det nu kan hända och ofta händer, att det förekommer motsatta anspråk från handel och industri och från jordbruket, eller, hvad som ännu oftare händer, att det kan vara rivaliserande anspråk, eller att medel, som finnas, kunna räcka för en sak, men icke för båda sakerna — då blir frågans afgörande hänvisadt till *en* person. Föredragandens yttrande måste vara mycket afgörande för statsrådets behandling, och om det, såsom jag säger, är rent omöjligt, att någon mensiska, som är subjekt, icke har subjektiv uppfattning, så blir afgörandet i hög grad beroende af honom ensam. Deremot blir förhållandet ett annat, om de olika statsråden föredraga, hvar och en sina saker, efter den mest omsorgsfulla utredning, som kan åstadkommas, och hela statsrådet deltagar i bedömandet af det ena och det andra. Jag tror därför, att det skulle vara ganska farligt såväl för jordbruket som i synnerhet för handel, industri och sjöfart, om denna sammanslagning blefve beslutad. För min del anser jag därför, att man icke bör sammanslå dem till *ett* departement, utan att det är vida bättre för båda, att de hafva särskild behandling i statsrådet. Denna uppfattning har jag velat uttala, och att det åtminstone finnes *en* industridkare och handlande, som är af alldeles motsatt mening mot herr Lithander, och jag tror, att min åsigt delas af ganska många. Jag har icke annat yrkande att göra.

Herr Nyström, Carl: Det var att förutse, att anmärknin-garna mot det kongl. förslaget om inrättande af ett nytt statsdepartement skulle framkomma i två grupper och gälla dels ärendenas fördelning och dels den mening, att icke ökning af departementens antal, utan inrättande af en regeringsrätt vore bästa sättet

Om inrättande
af ett nytt stats-
departement.

(Forts.)

att råda bot för den öfveransträngning, om hvilken intet tvifvel finnes, och hvilken aldrig blifvit bestridd. Jag ber herrarne tro, att båda dessa inlägg i ärendet varit under pröfning i konstitutionsutskottet; i många år hafva dessa frågor der varit på tal, och — för att nu först tala om ärendenas fördelning mellan det nya och de gamla departementen — har äfven utskottet försökt sig på, snart sagdt, alla möjliga grupperingar, och bland dem hafva således äfven förekommit de i dag här framställda. Men för min del måste jag säga, att jag instämmer med utskottets ordförande i den mening, att nog känner den bäst, hvar skon klämmer, som har den på, och statsrådets medlemmar böra bäst veta, på hvilket sätt ärendena böra grupperas för att på bästa sätt åstadkomma en lätnad i arbetsbördan.

Hvad beträffar inrättande af en regeringsrätt, ser det ut, som man skulle föreställa sig, att en sådan institution och det nya departementet skulle stå emot hvarandra såsom två alternativ, så att man måste välja mellan båda. Det är långt ifrån så. Det fans en tid, då inom konstitutionsutskottet starka önsknningar gjorde sig gällande, att problemet skulle lösas genom tillskapande af två nya departement och derjemte regeringsrätt. Detta anser jag för min del fortfarande. På det sättet skulle en fullständig lösning af frågan vinnas. Men man kan icke få allt hvad man önskar, och då utsigten nu synes ganska stor att få ett nytt departement, så vore det ju högst betänkligt att afsäga sig denna förmån, därför att man derjemte äfven skulle önska få den högst väsentliga förmån, som ligger i en sådan regeringsrätt.

Huru har nu konstitutionsutskottet i detta afseende handlat? Jo, utan att släppa ur sigte de synpunkter, jag nu framhållit, har det framför allt — och det var en tvångssak — nödgats fästa sin uppmärksamhet i allra främsta rummet, såsom ordföranden framhöll, på den öfveransträngning, som finnes särskildt inom civil- och ecklesiastikdepartementen. Och det må sägas, att nog har utskottet haft framför sig ett åskådningsmaterial, som heter duga, i de väldiga volymer, hvilka innefatta dessa statsrådsprotokoll med de många olikartade ärendena, delvis af mycket egendomlig natur, såsom då i statsrådet behandlas tillåtelse att bland andra yttre åkommor äfven få sköta inväxta naglar eller en italiensk undersåtes ansökning att få spela positiv på det eller det sättet. Således, att lätta på arbetsbördan, det är och förblir det första problemet, ty detta kräfves ovedersägligen. När regeringen framlagt ett förslag, som numeriskt visar, att, på sätt framgår af dessa siffror, bördan skulle lättas och en högst betydlig reduktion af målens antal skulle uppstå, der denna reduktion bäst behöfves, samt det nya departementet få lagom att göra till en början, är det icke underligt, att utskottet funnit detta förslag vara en lycklig lösning, och jag tror, att redan i den omständigheten, att, på sätt visats, en lätnad i arbetsbördan skulle vinnas,

finnes tillräckligt skäl att tillstyrka förslaget. Men när man sedermera granskade det sätt, hvarpå ärendena skulle fördelas, fann man i detta afseende först och främst, att det naturligtvis finnes för Kongl. Maj:t stor frihet både att fastställa denna fördelning och att ändra den, så att detta behöfver man ju icke fästa sig vid såsom en fastslagen sak, men såsom ett utkast; tills vidare tyckes det icke vara så illa sammanställt. I hvarje svenskt statsdepartement måste blifva sammanförda ärenden af ganska heterogen natur, det ligger i sakens natur. Men den sammanslagning af ärenden, som är föreslagen för det ifrågasatta nya departementet, är icke mera heterogen än den, som från annat håll blifvit föreslagen, och denna gruppering af de ifrågasatta ärendena rundt omkring jordbruket, såsom det förnämsta intresset, tycktes utskottet lika antaglig som andra kombinationer, som under årens lopp blifvit framställda. Om således det närmaste målet — lättande af arbetsbördan — bevisligen vinnes, och vinnes på ett sätt, som enligt utskottets åsigt är lika lyckligt som med den andra grupperingen, är det gifvet, att utskottet skulle tillstyrka bifall.

*Om inrättande
af ett nytt stats
departement.*

(Forts.)

Hvad frågan om regeringsrätten beträffar, hafva herrarne hört, att man inom utskottet hållit den i sär från den nu föreliggande, och förslaget om regeringsrätt kommer om några dagar till föredragning från utskottet. Det kan då vara godt att taga vara på det förord, som här gifvits denna regeringsrätt, och jag hoppas, att herr Alins argument då komma att upprepas eller åtminstone hållas i godt minne, ty — jag upprepar det — båda åtgärderna äro nödvändiga och utesluta ingalunda hvarandra — ökande af statsrådets antal och inrättande af en regeringsrätt. För närvarande föreligger endast det första. För min del får jag säga det, att när bevisligen en mycket stor och väsentlig förmån skulle vinnas genom att bifalla detta förslag, kan det väl icke anses såsom ett fel hos förslaget, såsom herr Alin antydde, att det eger god utsigt att gå igenom. Ty det är icke någon dålig politik att räkna med en sådan sannolikhet, och man bör icke förbise, då man skall granska en åtgärd, huruvida möjlighet finnes att få den igenom. Det tycker jag är alldeles i sin ordning, att afseende på dylikt fästes, och om herrarne gifvit akt på de meningar, som uttalats, synas utsigterna verkligen vara ganska stora att vinna detta ändamål, med frihet naturligtvis att härefter taga upp den andra lika stora och viktiga frågan — regeringsrätten. Under sådana förhållanden kan aldrig talet om regeringsrätten vara ett argument mot denna åtgärd, och det argument, som är hemtadt från ärendenas fördelning, är besvarad i sjelfva förslaget. Jag tror, att man skulle påtaga sig ett ganska betänkligt ansvar genom att uppskjuta frågan på en obestämd och lång tid, att lösas kanske under sämre utsigter än nu.

Vid sådant förhållande yrkar jag bifall till utskottets förslag.

*Om inrättande
af ett nytt stats-
departement.*

(Forts.)

Herr von Ehrenheim: Då konstitutionsutskottet, pag. 13, säger, att utskottet framdeles kommer att afgifva utlåtande öfver en inom Andra Kammaren väckt motion angående inrättande af en s. k. regeringsrätt, och konstitutionsutskottet således väl anser, att denna fråga icke har så oskiljaktigt sammanhang med den föreliggande, att icke den föreliggande kan afgöras sjelfständigt — en uppfattning, i hvilken jag instämmer — så skall jag icke vidlyftigt inlåta mig på frågan om regeringsrätten; men jag anser mig dock böra framhålla, att mot en sådan regeringsrätts inrättande finnas många betänkligheter, som äro viktigare än den, att svenska folket är vandt vid att i administrativa ärenden gå till Kongl. Maj:t. Jag vill således betrakta frågan, sådan den föreligger, utan allt afseende på en eventuel och, såsom jag hoppas, osannolik regeringsrätt.

Det synes mig då, som om den kongl. propositionen skulle på ett lyckligt sätt hafva löst en fråga, som i olika former förelagat Riksdagen vid så många tillfällen, och hvilken af alla erkänts vara af synnerligen stor vikt, såsom beredande arbetslättnad inom konseljen. Således har den kongl. propositionen och konstitutionsutskottets majoritet eliminerat bort tvistefrågan om sammanslagning af landt- och sjöförsvarsdepartementen, en sammanslagning, som, enligt min uppfattning, sammanslagningskomitéen slagit i hjel genom sitt förslag att i sådant fall särskild föredragande uti kommandoärenden skulle tillsättas.

Vidare har den kongl. propositionen, i olikhet med hvad förut varit händelsen, föreslagit bibehållande af de tre konsultativa statsråden och således ökat statsrådsledamöternas antal till elfva, ett förhållande, som ju är alldeles oundgängligt; enligt min tanke skulle en inskränkning i de konsultativa statsrådets antal vara att alldeles tillintetgöra det inflytande, som dessa statsråd hafva och utan tvifvel böra hafva i konseljen. Enligt min tanke innebär därför den kongl. propositionen, understödd, som den är, af konstitutionsutskottet, en lycklig lösning af en sedan länge hvilande, såsom nödig ansedd förändring, och jag kan således icke annat än hemställa om bifall till det framställda förslagets hvilande till grundlagsenlig behandling.

Hvad åter beträffar frågan om ärendenas fördelning mellan departementen, tror jag det kan vara skäl att fästa sig vid hvad regeringen i detta fall anser sig böra föreslå. Om fördelningen möjligen skulle tarfva någon modifiering, finnes det intet hinder därför i mån af vunnit erfarenhet.

Jag upprepar min anhållan om bifall till utskottets hemställan.

Herr Ljungberg: Det är en ganska allvarsam fråga den, som nu föreligger, då det gäller upprättandet af ett nytt statsdepartement, och detta icke blott med hänsyn till den kostnad, det kommer att medföra. Denna är för det nya departementet

beräknad i rundt tal till 73,000 kronor, men kostnaden skulle naturligtvis inom kort komma att uppstiga till åttio à hundra tusen kronor. Men derjemte måste betänkligheter möta mot upprättande af detta departement därför, att om det icke organiserades rätt, komme det onda att fortgå en lång tid.

*Om inrättande
af ett nytt stats-
departement.*

(Forts.)

Till stöd för hela denna framställning ligger från Riksdagens sida en enda skrifvelse af år 1893, deri Riksdagen uttalar önskvärdheten af upprättandet af ett departement för kommunikationer, allmänna arbeten och handel. Man hade då kunnat vänta sig, att det skulle föreslås Riksdagen inrättandet af ett nytt departement för dessa viktiga ärenden, men i stället finner man ett nytt jordbruksdepartement vara ifrågasatt. De näringar, som hittills blifvit mest tillbakasatta, äro industri, handel och sjöfart. Då frågas: hvarför har icke framställning blifvit gjord om upprättande af ett departement för dessa ärenden? Under detsamma kunde ju hafva förlagts post, telefon och telegraf, som äro nära förbundna med nämnda ärenden. Man kan icke se annat, än att ändamålet med denna proposition är hufvudsakligen att aflyfta den stora börda, som civilministern för närvarande har att bära, och detta kan ju visserligen hafva sitt berättigande, men endast i viss mån. Man bör komma i häg, att det redan i civildepartementet inrättats fyra byråer, som i väsentlig mån bör underlätta hans arbete. Härtill kommer dessutom, att för jordbruket, för hvilket man skulle upprätta detta departement, har man ju redan en landbruksstyrelse. Det betänkande af det särskilda utskottet, som gaf anledning till den proposition, som år 1868 afgafs från regeringen om ett departement för näringarna, innehöll tvenne alternativ, det ena, att det skulle inrättas ett *departement* för jordbruket, och det andra, att det skulle blifva en *landbruksstyrelse* — en understyrelse under det förutvarande departementet. Så skedde, att man inrättade denna landbruksstyrelse. I hvad ändamål? Jo, just för att undslippa den stora kostnaden för staten för detta jordbruksdepartement. Nu finnes icke i den kongl. propositionen ett enda ord nämndt om hvad det skall blifva af denna landbruksstyrelse — om meningen är att upphäfva den, eller om den fortfarande skall ega bestånd, ehuru ett jordbruksdepartement blir upprättadt. Skulle det senare vara fallet, må man väl säga, att det blir nästan för mycket af det goda. Man har ju redan jordbruket väl representeradt i jernförelse med andra näringar, bland annat derigenom, att så många af Riksdagens ledamöter tillhöra denna näringsgren, under det att ett så litet antal representerar handel, industri och sjöfart. Man torde inse vigten af en omsorgsfull vård af dessa näringar, om man tager i betraktande, att ensamt sjöfarten i ett grannland gifver 207,000 kronor om året, då vår sjöfart gifver i fraktvinst endast 36,000 kronor. Der hafva vi en af grundorsakerna till bristen i vår handelsbalans. Den kunde undvikas genom en bättre omvårdnad om sjöfarten. Jag

*Om inrättande
af ett nytt stats-
departement.*
(Forts.)

anser derför, att dessa näringar, som jag tagit mig friheten att påpeka, borde i främsta rummet tillgodoses; och då man tillika saknar utredning angående landbruksstyrelsens öde, vore det kanske det bästa, att hela saken finge hvilat till ett annat år. Då emellertid något yrkande om afslag icke blifvit gjordt, förenar jag mig med dem, som begärt återremiss.

Herr Unger: Mot hvad herr Ljungberg senast yttrade skall jag be att få erinra, att det måtte väl vara temligen likgiltigt, hvad det nya departementet kommer att heta, och hvilka ärenden komma att af detsamma handläggas. Hufvudsaken är väl, att man genom inrättande af ett nytt departement blir i tillfälle att lätta arbetsbördan inom ett par af de gamla departementen. Man har ingen anledning att tro, att de ärenden, som komma att öfverlemnas till det nya departementet, skola blifva bättre och omsorgsfullare handlagda än inom de gamla departementen, då arbetsbördan inom dem blifvit lättad, så att vederbörande departementschefer kunna åt ärendena egna den omsorg, som erfordras.

Hvad beträffar herr Ljungbergs förmenande, att landbruksstyrelsen hädanefter komme att blifva öfverflödig, skulle man med lika mycket skäl kunna säga: hvad skola vi med poststyrelsen att göra, när vi hafva civildepartementet, eller hvad skola vi med domänstyrelsen, när vi hafva finansdepartementet o. s. v.

Så har det varit tal om utredningen. Den synes icke vara stor till volymen, men den innehåller dock siffror, som äro ganska talande, och mera än siffror i fråga om arbetsbördan har svårigen kunnat framläggas. Det har väl icke heller ansetts nödvändigt, så vidt vidkommer konstitutionsutskottet, som varit i tillfälle att se, huru vidlyftiga ärendena mången gång äro. För det förslag, regeringen framlagt, anser jag utredningen vara fullt tillfredsställande.

Sedan har det ifrågasatts af herr Alin, att det borde dock hafva varit utredning äfven om regeringsrätten. Ja, det hade kanske varit önskvärdt, men jag anser icke, att regeringen haft någon omedelbar anledning att framlägga en dylik utredning, då regeringen icke ansett sig böra nu på en gång framlägga förslag både om ett nytt departement och om regeringsrätt. Det kan ju blifva en senare fråga, sedan man fått se, om det blir något nytt departement af eller icke. Då man finner en regeringsrätt böra komma till stånd, synes det vara tids nog att då komma med utredning derom.

Hvad angår ärendenas fördelning, vill jag, med anledning af några yttranden, som här blifvit fälda, erinra, att det är en sak, som tillhör Kongl. Maj:t att bestämma. Således torde det icke finnas någon anledning att nu inlåta sig på pröfning eller kländer deraf, enär det, såsom sagdt, tillhör Kongl. Maj:t att framdeles, såsom lämpligast synes, verkställa denna fördelning. Eftersom

det nya departementet skall heta *jordbruksdepartementet*, komma väl jordbruksärendena dit, under det att handel och sjöfart blifva bättre tillgodosedda i något af de äldre departementen. Jag yrkar således bifall till utskottets förslag, utom hvad angår uteslutandet af 2:dra punkten i § 42, i hvilket afseende jag delar, i hufvudsak åtminstone, den åsigt, justitieministern uttalat. Jag finner det obehöfligt att borttaga denna punkt. Denna 2:dra punkt i § 42, som talar om, när riksstyrelsen i vissa särskilda fall skall föras af statsrådet, har ju uppenbarligen afseende endast på svenska förhållanden, men sedan riksakten tillkommit, som säger, att det under vissa omständigheter skall finnas en interimstyrelse af tio svenska och tio norska statsråd, har § 42 § 2:dra punkten numera icke någon aktuel betydelse. Visserligen skulle det möjligen kunna hända, innan Sveriges och Norges interimregering hunnit samlas i Stockholm, att regeringen en eller annan dag måste handhafvas af den i nämnda lagrum omförmälda riksstyrelse, som under sådana förhållanden måste fungera, men hvad vore det för ondt deri, om i riksstyrelsen deltog elfva statsråd, men deremot i Sveriges och Norges interimregering, då den komme till stånd, endast tio. För öfrigt heter det i § 8 regeringsformen, hvilket lagrum enligt utskottets förslag dock kvarstår, att statsrådets samtliga ledamöter skola öfvervara alla mål af synnerlig vikt. Denna paragraf afser visserligen de fall, då Konungen är närvarande i statsrådet, men så mycket mera skäl finnes det för bibehållande af bestämmelsen om alla statsrådets närvaro, då Konungen icke deltagit i regeringen.

Eftersom nu emellertid så många af konstitutionsutskottets ledamöter och så många andra tro, att förslaget skall lättare gå igenom med uteslutande af 2:dra punkten, vill jag dock icke motsätta mig det, fastän jag finner det obehöfligt.

Herr Persson, Nils: Att ett nytt departement är af största behof påkalladt, derom är jag för min del öfvertygad redan på grund af den omständigheten, att de nuvarande departementen äro så öfverhopade med göromål, att de endast med svårighet kunna fullgöra sina åligganden. Huruvida åter det är riktigt att vid inrättandet af det behöfliga nya departementet företrädesvis och i främsta rummet afse jordbrukets intressen, vågar jag betvifla, ty jordbruket är, såsom hvar och en väl vet, redan nu på alla sätt omhuldadt. Det finnes ju en kongl. landtbruksakademi, en kongl. landtbruksstyrelse, hushållningssällskap, försöksstationer och kemiska stationer, allt inrättningar till befördran af landtbrukets intressen. Jag påminner härom, icke därför att jag har något emot, att jordbruket skyddas, till och med ännu mer, än förhållandet nu är; tvärtom är jag med om allt, som kan göras för jordbruket, men å andra sidan får man icke glömma, att de öfriga näringarna också hafva berättigade anspråk på skydd, och då vi veta,

Om inrättande af ett nytt statsdepartement.

(Forts.)

*Om inrättande
af ett nytt stats-
departement.
(Forts.)*

att handel, industri och sjöfart äro klen representerade inom Riksdagen — handeln t. ex. har mycket få representanter i denna och i medkammaren, och sjömännen ännu färre — vore det kanske af behovet, att dessa näringar finge en målsman vid Konungens rådsbord. Det synes mig vara af stor vikt, att statsmagternas uppmärksamhet är fäst på dessa näringars intressen och behof, ty de utgöra dock det närande elementet inom samhället, och det är på dem, jordbruket, industrien och handeln, som hela landet skall lefva. Då vi hafva flera departement för sådan verksamhet, som kan sägas vara tärande, böra vi äfven tänka på, att den närande lemnas allt det understöd i detta hänseende, som är möjligt. Såsom jag nämnde, har jag intet emot, att landtbruket omhuldats, men hade för min del helst sett, om denna proposition omfattat äfven andra näringar. Det nya departementet skall nu heta jordbruksdepartementet; hade det benämnts departementet för näringar, hade det varit utsigt för, att industrien och sjöfarten också fått sin anpart af det understöd, som det nya departementet afser att gifva. Såsom det nu komme att ordnas, blir det landtbruket, som på sin del får lejonparten af hvad detta departement kan uträtta; de öfriga näringarna få stå i andra rummet. Man har sagt, att det blefve för mycket arbete för ett departement, som skulle omfatta alla näringar; låt det vara, men skulle det visa sig, att göromålen allt för mycket hopades inom detta, stode det ju Riksdagen fritt att ytterligare dela det i tvenne afdelningar, och på detta sätt kunde då dessa s. k. närande näringar blifva tillgodosedda på ett mera fullständigt sätt. För min ringa del anhåller jag således att få instämna i yrkandet på återremiss.

Hans excellens herr statsministern Boström: Efter de anföranden, som här i dag förekommit, hade det kanske icke varit rätt nödvändigt för mig att begära ordet, men å andra sidan hafva under debatten yttranden fälts, af hvilka jag tager mig anledning att yttra några ord.

Jag fäster mig främst vid de anmärkningar, som gjordes af herr Alin, hvilken fann den kongl. propositionen sakna en verklig utredning. Den var för ofullständig och för kortfattad. Jag tillåter mig här erinra, att Kongl. Maj:t vid propositionens aflåtande utgått från hvad Riksdagen flera gånger framhållit, att enligt dess uppfattning i synnerhet civildepartementet vore öfverlastadt med arbete, och att detta behöfde få sin arbetsbörda lättad. Under sådana omständigheter förelåg icke behovet af en utredning, huruvida något skulle ske; det förelåg blott att utreda, huru det skulle ske. Vidare fäste sig den ärade talaren vid uttrycket, att man bör se de flestas önskingar till godo. För min del kan jag i ett sådant yttrande icke se något, hvaremot anmärkning kan göras. Det är fast hellre gifvet, att genom ett

tillmötesgående af allmänt förefintliga önskingar utsigterna att få en sak igenom blifva större. I princip har dock icke någon eftergift derigenom blifvit gjord från Kongl. Maj:ts sida.

Om inrättande af ett nytt statsdepartement.
(Forts.)

Genom det här föreslagna sättet för ärendenas fördelning har man vunnit det mål, man önskat vinna. Man har lättat civil- och ecklesiastikdepartementenas arbetsbörda genom afskiljande från desamma af vissa ärenden, hvilka sedermera fördelats mellan finans- och det nya departementet. I afseende på denna nya ärendenas fördelning måste det ju erkännas, att civildepartementet, på samma gång det bibehållits vid öfverinseendet öfver den s. k. landregeringen, tillika blifvit ett verkligt samfärdselsdepartement, då dess chef har öfverinseende icke blott öfver järnvägarne, utan äfven öfver post, telegraf och telefon. Å andra sidan torde det vara tydligt, att finansdepartementet blifvit en sorts näringsdepartement, då det öfvertagit ärenden, som röra bergsbruk, handel, industri och sjöfart. Ty det är ju så, att finansdepartementet, i själfva verket icke sköter statens finanser; det gör ju till största delen Riksdagen, dels själf, dels genom sina fullmäktige i riksgäldskontoret. För öfrigt, om det skulle befinnas, att något ärende för mycket eller för litet öfverlemnats till något departement, så att derom lämpligare anordning kunde träffas, är ju genom den föreslagna lydelsen af regeringsformen samma rätt Kongl. Maj:t bibehållen, som han hade förut, att genom särskilda stadganden bestämma om ärendenas fördelning. Jag menar, att hvad som här skett i afseende på det organisativa just råder bot för de missförhållanden, hvarom herr Alin erinrade, då han sade, att svårigheterna i afseende på den nuvarande organisation låge deri, att departementscheferna hade att tillvarata så många olika intressen. Genom den föreslagna ärendenas fördelning har man sökt få till stånd en bättre fördelning.

Vidare gjordes den anmärkningen, att i den kongl. propositionen en närmare utredning borde hafva förekommit om en högsta administrativ domstol, en s. k. regeringsrätt. Derom får jag säga, att jag för min personliga del är mycket tveksam, om det vore lyckligt att hafva en sådan regeringsrätt. Om alla administrativa besvärsmål öfverflyttas från Kongl. Maj:t i statsrådet till en regeringsrätt, är det ju gifvet, att Kongl. Maj:t icke finge den kännedom om lagarnes verkan och tillämpning, eller huru de taga sig ut i lefvande lifvet, som är af så stor vikt vid afgörandet af hvad i lagstiftningsväg, som kan och bör göras. Dessutom veten I, mina herrar, särskildt de, som deltagit i konstitutionsutskottets arbeten, huru ofta i ett ärende tvenne mål äro förenade, oftast ett besvärsmål med ett ansökningsmål. Ett sådant ärende skulle således förekomma dels i statsrådet och dels i regeringsrätten. I fråga om ansökningsmål, som skola prövas hos Kongl. Maj:t, är det gifvet, att, om Kongl. Maj:t icke genom besvärsmåls handläggning fått nödig erfarenhet, det

Om inrättande
af ett nytt stats-
departement.
(Forts.)

är väsentligen svårare att fatta beslut rörande ansökningen. Jag tror således, att i fråga om denna regeringsrätt det finnes mycket, som talar emot, om också mycket finnes, som talar för. Jag skulle emellertid mycket beklaga, om Riksdagen på den grund, att den föreliggande utredningen icke föreligger, skulle afslå förslaget om inrättande af detta åttonde departement, ty dess behöflighet är klarligen ådagalagd, och jag vågar på denna grund hoppas, att det föreliggande förslaget af kammaren antages till hvilande.

Herr Blomberg: Då jag vid konstitutionsutskottets behandling af den föreliggande frågan tillhört utskottsmajoriteten, hvars talan redan förts, hade jag icke ämnat nu yttra mig i frågan. För mig har hufvudsynpunkten varit att genom det nya departementet bereda en lättnad vid regeringsärendenas behandling, och därför har det synt mig lämpligast att icke nu till diskussion upptaga de i och för sig viktiga reformförslag, som ega och satts i samband med konstitutionsutskottets föredragna förslag.

Men det uttalande, som af hans excellens statsministern nyss här gjordes med afseende å betydelsen af en regeringsrätt, har nödgat mig att redan nu egna denna fråga några ord. Jag fruktar nemligen, att detta uttalande, som kommit från statsrådets främsta ledamot, kan hafva en vilseledande inverkan på denna frågas framtida bedömande, och jag förmenar, att den åsigt, hans excellens i frågan uttalade, berodde på en missuppfattning af regeringsrättens betydelse, sådan denna rätt verkligen förefinnes och verkar i de länder, der den inrättats. Jag tror, att det icke går an att afspisa önskningarna om en organisation af den stora och djupgående betydelse, som en regeringsrätt onekligen har, med en framkastad farhåga, att statsrådets medlemmar efter tillkomsten af en sådan domstol icke skulle få tillräcklig insigt och erfarenhet i de ärenden, som af dem beredas och föredragas. Denna farhåga förefaller mig mycket öfverdrifven. Statsrådets befattning med de egentliga förvaltningsärendena torde alltid bereda dem rikliga tillfällen till erfarenhet och vidgade insigter, och jag vågar påstå, att helt andra synpunkter här i främsta rummet böra tillmätas bestämmande vikt och betydelse. Det är den rättsökande allmänhetens intressen, man framför allt vill tillgodose genom inrättande af en särskild administrativ domstolsinstitution. Hvad man vill åstadkomma, är, att alla spörsmål på det administrativa området, som röra enskildes rättigheter och deras åtnjutande, skola behandlas på ett sätt, som står i öfverensstämmelse med allmänna rättegångsformer och låter rättsliga synpunkter komma till fullt beaktande. Först härigenom kan allmänheten tillförsäkras nödigt rättskydd jemväl å administrativjusticens område. Den härför nödiga rättsliga profningen och tillämpningen af sådana former kunna icke med säkerhet på-

räknas i en regeringskonselj, då regeringsärendena städse tillväxa i mångfald och omfattning, och då de politiska uppgifterna efter hand kräfva ökad uppmärksamhet och större omsorg från dess ledamöters sida.

Den utredning med afseende å en blifvande regeringsrätt, som önskats och önskas, går ut på att klargöra, hvilka ärenden på grund af deras natur böra åt en dylik rättsskipande myndighet öfverlemnas, och hvilka ärenden böra på grund af deras intima samband med allmänna förvaltningsangelägenheter hos den högsta administrativa myndigheten, regeringen, bibehållas. Tanken på en regeringsrätt innebär således ingenting stridande emot det förslag, som nu föreligger, och jag vill betona angelägenheten deraf, att man icke för vigten af att snarligen erhålla förstärkta arbetskrafter inom statsrådet söker förringa betydelsen af det stora mål, som genom den omordade institutionen står att vinna, nemligen större rättssäkerhet på den administrativa rättsskipningens område jemte ytterligare lindring i departementschefernas dryga arbete.

Friherre Klingspor: Då ingen representant för jordbruket utom konstitutionsutskottet yttrat sig i föreliggande fråga, har jag såsom jordbrukare ansett lämpligt att för min del uttala min tacksamhet till regeringen, därför att den lyssnat till de många röster, som yrkat på ett särskildt jordbruksdepartement.

Frågan om inrättande af en regeringsrätt torde ännu ej vara mogen till ett allvarligare upptagande af Riksdagen och bör ej sammankopplas med den föreliggande frågan.

Då icke allas önsksningar kunna tillfredsställas, är det gifvet, att i afseende på ärendenas fördelning emellan departementen anmärkningar kunnat göras, men då otvifvelaktigt sådana skulle förekomma, huru än fördelningen gjordes, kan jag ej tillmäta dem någon större betydelse, och jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Rudebeck: Jag hade icke ämnat yttra mig i denna nu föreliggande fråga, då jag såsom ledamot af konstitutionsutskottet anslutit mig till majoritetens åsigt, och min mening således är känd, men jag har blifvit uppkallad af den näst siste talarens yttrande om behovet af en regeringsrätt. Då frågan derom nu egentligen icke föreligger, skall jag icke upptaga tiden med redogörelse vare sig för gagnet och fördelarne af en sådan institution, eller för de erinringar, som kunna göras emot densamma. Men då nämnde talare framhöll, att egentliga skälet, hvarför han önskade införandet af en regeringsrätt, vore den allmänna rättssäkerhetens betryggande, får jag för min del betona, att jag hittills icke hört någon klagan deröfver, att behandlingen af de ärenden, som skulle tillhöra en blifvande regeringsrätt, och som nu afgöras af Kongl.

*Om inrättande
af ett nytt stats-
departement.
(Forts.)*

Om inrättande
af ett nytt stats-
departement.

(Forts.)

Maj:t i de särskilda departementen, varit otillfredsställande eller icke motsvarat rättssäkerhetens anspråk. Frågan om en regeringsrätts införande hos oss har, så vidt jag funnit, icke framkallats deraf, att man ansett den allmänna rättssäkerheten äfventyrad vid den behandling, de administrativa ärendena nu erhålla, utan den har uppkommit, då man insett behovet af en lättad i arbetsbördan för departementscheferna och sökt utväg att åstadkomma en sådan lättad. De skäl, som kunna gälla för och emot en regeringsrätt, blifva nog ytterligare framhållna, då denna frågan framdeles återkommer, och jag har för det närvarande endast velat uttala en gensaga mot det påståendet, att bristande rättssäkerhet framkallat behovet af den ifrågasatta regeringsrätten.

Friherre Akerhielm, Gustaf: Blott några ord. Det synes mig ligga vikt på, att vi erinra oss och klargöra för oss, hvad vi nu hafva att besluta om. Vi skola nu till hvilande i grundlagsenlig ordning och slutlig behandling vid nästkommande riksdag antaga det kongl. förslaget eller afslå detsamma. Någon fråga i sammanhang härmed, huruvida eller huruledes en administrativ högsta domstol skall inrättas, föreligger icke. Jag har redan för kammaren framhållit, att detta ärende på grund af enskild motionärs förslag samt äfven på initiativ inom konstitutionsutskottet förberedes för att i sin tid för Riksdagen framläggas, och denna fråga förekommer alltså en dag till behandling. Jag vill därför nu hvarken yttra mig för eller mot densamma. I anledning af yrkande, som förekommit, vill jag säga, att om det gälde antagande eller förkastande af det förslag, hvarom Riksdagen i dag för första gången beslutar, skulle jag kunna — om frågan gälde ett vanligt lagförslag — förstå deras tvekan, som ville hafva återremiss för att vinna tid. Men huru något med återremis skall kunna uträttas i afseende å ett grundlagsförslag, som först vid nästa riksdag skall slutprövas, förstår jag icke. Då frågan om en regeringsrätt förekommer, blir Riksdagen i tillfälle att afgöra, huru den vill ställa med denna sak, men för att icke afklippa möjligheten att välja mellan förslagen, bör Riksdagen enligt min mening nu antaga *detta* förslag till hvilande i grundlagsenlig ordning, hvilket ju ej betager nästa Riksdag dess rätt till slutlig pröfning. Jag yrkar därför fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Blomberg: Det må tillåtas mig att med afseende å den näst siste talarens yttrande få säga ett par ord, för att med dessa göra det enkla påpekandet, att allt ifrån 1820-talet, då man i Sverige först började sysselsätta sig med de administrativt-judiciella ärendenas handläggning och fäste afseende vid deras samband med rättsskipningen, har den synpunkten hos oss blifvit framhållen, att den allmänna rättssäkerheten kräfer utsöndring

från de rent administrativa myndigheterna af vissa administrativ-judiciella ärenden och deras öfverflyttning till dömande institutioner. Såsom naturligt är, måste detta syfte att främja den allmänna rättssäkerheten blifva den bestämmande synpunkten, om man tänker sig ett ytterligare fortgående i samma riktning, som inslagits genom dylika ärendens successiva öfverflyttande till de allmänna domstolarne genom inrättandet af en särskild regeringsrätt. Samma synpunkt, jag ber att få fästa den ärade talarens uppmärksamhet derpå, finnes betonad icke blott i åtskilliga svenska komité- och utskottsbetänkanden, utan äfven i de många betänkanden om dylika ärenden, som tid efter annan i andra länder afgifvits, och som resulterat uti omorganiserandet eller inrättandet af administrativa domstolsinstitutioner — för att nu icke tala om den rika litteraturen rörande den administrativa rättsskipningen.

*Om inrättande
af ett nytt stats-
departement.
(Forts.)*

Herr Alin: I anledning af det yttrande, som konstitutionsutskottets högt ärade ordförande nyss afgaf, anhåller jag att med några ord få angifva orsaken, hvarför jag, i tvekan, huruvida jag skulle ställa mitt yrkande på afslag eller återremiss, stannat dervid, att jag förenat mig med den talare, som yrkat återremiss. Min afsigt är att göra så litet som möjligt för att försena uppnåendet af det mål, som är allas, men att på samma gång söka frågans rätta lösning och derigenom hindra, att tiden drages ut, innan en verklig lösning vinnes. Jag har därför, såsom jag i mitt förra anförande antydde, tänkt mig, att, tillika med den framställning, konstitutionsutskottet nu föreslagit, det skulle meddelas regeringen, att Riksdagen, så vidt möjligt till nästa Riksdag, förväntar en utredning och eventuellt förslag, huru det ändamål, som afses med föreliggande förslag, lättnad i arbetsbördan för statsrådet och departementen, skulle kunna vinnas äfven på den vägen, att vissa ärenden skiljas från statsrådet. Jag hade tänkt mig, att Riksdagen borde sättas i tillfälle att, med ledning af en dylik utredning och eventuellt förslag före afgörandet af det förslag, som möjligen nu komme att antagas som hvilande på grund af föreliggande kongl. proposition, afgöra, huruvida den ena eller andra utvägen bör tagas. Nu synes det mig, som om detta mål skulle kunna vinnas genom en återremiss, då man, såsom här nämnts, inom konstitutionsutskottet har under behandling ett förslag till inrättande af en särskild administrativ öfverdomstol. Man kan såsom följd af en återremiss tänka sig ett utlåtande från konstitutionsutskottet, hvare utskottet, hemställande, att Kongl. Maj:ts förslag, modifieradt såsom det är af utskottet, blefve hvilande, anhölle att om möjligt till nästa Riksdag få en utredning jemte det förslag, hvartill utredningen kunde gifva anledning, rörande inrättandet af en administrativ öfverdomstol. Det är denna tanke, som ligger till grund för mitt yrkande på

*Om förutskänkt
af ett nytt stats-
departement.*

(Forts.)

återremiss, och jag kan icke finna annat, än att detta yrkande är i fullkomlig öfverensstämmelse med grundlagsenlig ordning.

Herr Åkerman: Jag vill endast i anledning af herrar Lithanders och Perssons klagan deröfver, att icke jordbruk, handel och öfriga näringar blifvit sammanslagna under ett departement, uttala min alldeles motsatta åsigt, i det att jag anser det för industri, handel och sjöfart vara en lycka, om de enligt det kongl. förslaget komme att höra under ett annat departement än jordbruket. Jag håller nemligen före, att deras intressen derigenom skola blifva bättre tillgodosedda, än som låtit sig göra under deras hittills varande förening med jordbruket. Industri, handel och för all synnerhet sjöfart hafva i jemförelse med jordbruket få representanter i Riksdagen, och herr Persson framhöll nyss sjelf, hurusom desamma just till följd deraf hade så mycket större behof af en målsman vid Konungens rådsbord; men deraf synes mig följa, att det för dem bör vara en afgjord fördel, om de, såsom Kongl. Maj:ts proposition förutsätter, icke komma att tillhöra samma departement som jordbruket. Tack vare, att jordbruket i Riksdagen ärså ojemförligt mycket talrikare och starkare representeradt än de öfriga näringarna, ligger det nemligen nära till hands, att chefen för ett departement, hvilket i enlighet med herrar Lithanders och Perssons önskningskomme att omfatta både landtbruk, industri, handel och sjöfart, skulle blifva utsatt för stark påtryckning från de talrika jordbruksrepresentanterna inom Riksdagen, till följd hvaraf åter industri, handel och sjöfart ej hade utsigt att blifva i samma mån tillgodosedda som genom ett departement, hvilket hufvudsakligen hade dem att sörja för. Jag delar sålunda till fullo de af hans excellens statsministern och herr Wærn uttalade åsigtorna om den förbättring i läge för nyss nämnda näringar, som den nya ordningen komme att medföra. Dock skulle jag beklaga, om finansdepartementet, såsom i den kongl. propositionen blifvit ifrågasatt, äfven skulle få fattigvårdsärendena på sin lott. Det skulle blifva ett betungande af detta departement, med hvilket fattigvårdsärenden ju icke hafva det ringaste samband, som jag för min del icke kan finna rimligt. Om de icke äfven efter den nya ordningen kunna få höra till ecklesiastikdepartementet, skulle jag därför i likhet med herr Alin hellre se, att de flyttades till justitiedepartementet. Dock vågar jag icke säga, till hvilket departement de helst borde höra, men att icke finansdepartementet bör dermed belastas, synes mig vara så mycket tydligare, som detta departement, hvilket medgifves för närvarande hafva för mycket, annars i sjelfva verket skulle komma att få minst lika mycket, om ej ännu mer än nu.

Då nu emellertid Kongl. Maj:t ensam har att bestämma öfver ärendenas fördelning inom de olika departementen, och då belöfvet af ett nytt departements inrättande synes mig otvetydigt ådaga-

lagdt, beder jag att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts föreliggande proposition, allra helst som jag anser ett nytt departement erforderligt, äfven om, såsom jag hoppas, en administrativ öfverdomstol efter frågans behöriga utredning skulle komma att inrättas.

*Om inrättande
af ett nytt stats-
departement.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jemlikt de yrkanden, som derunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt och vidare derpå att punkten skulle visas åter till utskottet, samt förklarade sig finna den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i punkten 1 af sitt utlåtande n:o 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas punkten åter till utskottet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 104;

Nej — 26.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 1 och 5 i denna månad bordlagda utlåtanden och memorial:

n:o 38, i anledning af väckta motioner om utredning dels i fråga om anläggande af nya statsbanor och inköp till staten af vissa privatbanor, dels ock beträffande Göta kanals öfvertagande af statsverket,

n:o 39, i anledning af väckt motion om anslag till förhöjning af undsättningsfonden m. m., och

n:o 40, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades grefve *Piper* under fjorton dagar, räknadt från den 10 innevarande april.

Justerades två protokollsutdrag för detta sammanträde.

Reservation i fråga om inrättande af ett nytt statsdepartement.

Herr Lithander erhöll på begäran ordet och yttrade: Med det varma intresse, jag hyser för de svenska näringarna, har jag icke kunnat med tystnad åhöra, att ett riksdagsbeslut fattas, som för oberäkneligt lång tid qvarhåller tre stora och viktiga näringar inför regeringen uti en ställning, som jag icke anser öfverensstämma med dessa näringars betydelse. Jag tager mig därför friheten att, med herr grefvens och talmannens tillåtelse, uppläsa af mig närmare motiverad reservation:

Reservation.

Det torde hos vänner af vårt näringslifs utveckling icke finnas mer än en mening derom, att den kongl. propositionen, som nu blifvit såsom hvilande till grundlagsenlig behandling af denna kammare antagen, i vida kretsar af vårt land bör emottagas med tillfredsställelse; i så måtto, att den utsigt, som härigenom öppnas för vår hittillsvarande modernäring, jordbruket, att få alla sina intressen uppmärksammade af ett särskildt departement och inför Riksdagen representerade af en sakkunnig Konungens rådgifvare, är stor och kan icke underskattas af någon fosterlandsvän.

Men för visso innebär äfven antagandet af denna kongl. proposition en stor och nedslående missräkning för andra om vårt fosterlands väl och utvecklingen af *hela* dess näringslif varmt nitälskande personer, som ansett och anse, att statsorganismens väl icke tillgodoses, om en eller flera af vårt lands hufvudnäringar förbises och icke vinna lika beaktande, äfven om de deraf äro förtjenta.

Handeln, industrien och sjöfarten hafva emellertid hittills blifvit styfmoderligt behandlade, fastän man icke kan våga påstå, att regering och Riksdag varit obekanta med de framställda önskemålen om en bättre representation än den hittillsvarande för samtliga näringarna, ty landets industriidkare, köpmän och skeppare hafva upprepade gånger såväl inför Riksdagen som inför Kongl. Maj:t frambállit de tungt vägende skäl, som tala för dessa näringars omhuldande i högre grad, än hittills skett och för öfrigt hittills icke varit möjligt, då de i Riksdagen äro så fåtaligt representerade och icke ega någon särskild målsman vid eller i förbindelse med Konungens rådsbord. Det är nedslående att finna, det alla framställningar om en bättre sakernas ordning fått ohörda förklunga. Handels, sjöfartens och industriens behof, likasåväl som deras vikt och betydelse icke blott för det ekonomiska samhällslifvet, utan för staten i dess helhet, äro likväl så stora, att det lärer kunna förnekas, äfven om man sökt göra detta genom att alldeles uraktlåta att ens vidröra deras ställning, vikt och betydelse inom samfundskroppen; ty de kunna ingalunda anses vara oviktiga, hvarken med hänsyn till den folkmängd, som har sin utkomst utaf dem, eller med hänsyn till den skattekraft, de representera.

De med industri och handel sysselsatta personerna utgjorde, enligt officiella uppgifter, i procent af hela Sveriges folkmängd:

år 1870	19.77 % och
» 1897	35.73 %,

hvilket visar, att de af dessa näringar beroende personernas antal på omkring ett fjerdedels sekel, snart sagdt, fördubblats och för närvarande utgör vida öfver en tredjedel af landets befolkning.

Hvad angår skattekraften, må det endast nämnas, att, enligt Statistisk Tidskrift, år 1895 erlades i bevilling:

för handelsrörelse	714,438 kronor
» fabriksrörelse	304,341 »
» handtverksrörelse	136,910 »
eller tillsammans	<u>1,155,689 kronor,</u>

hvilket belopp väl må anses betydligt, då man dermed jemför, att bevillingen för *fast egendom å landet* samma år (enligt samma källa) utgjorde 1,515,914 kronor.

Det har yttrats, att en stor utrikes handel i främsta rummet bör vara grundad på en stark och blomstrande industri inom landet, hvilket tvifvelsutan är riktigt. Det må då tillåtas påpeka, att tillverkningsvärdet vid fabriker (och manufaktur) ökat:

från 186,312,431 kronor år 1882
till 418,657,917 kronor år 1895,

*Reservation i
fråga om inrät-
tande af ett nytt
statsdepartement.*
(Forts.)

Reservation i
fråga om invät-
tande af ett nytt
statsdepartement.

(Forts

eller, med andra ord, på 14 år mer än fördubblats. Värdet af vår utrikes handel (im- och export) har deremot under samma tid endast ökats från 553,7 till 655,7 millioner kronor, hvaraf framgår, att industrien ökats i vida högre grad än den utrikes handelsomsättningen. I och för sig är detta visserligen glädjande, om man tager uteslutande hänsyn till utvecklingen af vår industri, men denna utveckling bör gå hand i hand med handeln.

Den ringa samtidiga utvecklingen af vår utrikes handel tyder derpå, att nya utvägar måste beredas för afsättningen af vårt lands industrialster, såvida icke industrien, denna uppväxande och för vårt land med dess otaliga naturliga kraftkällor så naturliga näringsgren, skall hindras i sitt framåtskridande. Ty endast genom handeln och en snabb och lifskraftig omsättning af vårt lands tillverkningar kan nödigt kapital tillföras vår industri.

Ser man åter på den inrikes handeln, som hittills i öfvervägande grad varit minuthandel, så har väl den ock svält ut till betydande dimensioner, men utvecklingen har ingalunda gått i sund riktning. Längre och högljudt hafva utöfvarne af denna näringsgren bland annat klagat öfver den illojala konkurrensen, öfver den nästan obeskattade ambulatoriska handelns skadliga inverkan på den bofaste skattdragande köpmannens lojala och legitima verksamhet, öfver brister i vår näringsförordning och öfver en föråldrad och bristfällig handelslagstiftning m. m. Men icke hafva, på grund af dessa och andra klagomål, några helsamma åtgärder vidtagits.

Öfvergå vi nu till sjöfarten, så är det allmänt bekant, att den hvarken gått lika mycket framåt i Sverige som i flera andra länder och icke heller hållit jemna steg med utvecklingen af vårt lands öfriga naturliga näringar. Oaktadt Sverige har en halfannan gång större folkmängd än Norge, och oaktadt vår import och export äro dubbelt större än Norges, utgör vår handelsflotta endast *en tredjedel*, vare sig man tager hänsyn till fartygs- eller tonntalet, af Norges, ehuru förhållandet i mannaminne varit helt annorlunda, och fastän sjöfart och skeppsrederi äro lika naturliga näringar för båda landen. Det inhemska tonnageet för lastade fartyg utgör i Sverige endast omkring 42 procent, under det att det i Norge går upp till 67 och i Danmark till 52 procent; och af det barlastade ångfartygstonnaget, hvilket i öfvervägande grad representerar passagerarefarten mellan Sverige och utlandet, gingo endast 18 procent under svensk flagg och ej mindre än 50 procent under dansk.

Här finnas sålunda påtagligen missförhållanden, som det borde vara hvarje fosterlandsväns skyldighet att beakta och, om möjligt, ändra. Ty en väl ordnad rederirörelse och en klokt bedrifven utländsk fraktfart skulle tillföra landet så stora rörelsekapital, att utländska guldlån, upptagna i och för rörelsens reglerande och handelsbalansens förbättrande, skulle blifva och vara obehöfliga.

Om också jordbruket såsom vårt lands modernäring, ehuru det för visso icke är detta i lika hög grad som ens för tjugu år sedan, har kraf på att få sina intressen tillgodosedda, så lär ingen kunna neka, att detta nu skett på ett så fullständigt sätt, att få länder dertill bjuda ett motstycke. Men detta bör väl icke utgöra ett hinder för de andra näringarna att få sina intressen uppmärksammade, så mycket mer, som dessa näringar för hvarje dag tilltaga i vigt och betydelse för vårt land. Ett land, såsom t. ex. England, kan väl hafva ett jordbruk, som icke motsvarar eller kan fylla landets behof, ett land, såsom t. ex. Danmark, kan väl befinna sig i saknad af råprodukter för industriell verksamhet, men intet land kan undvara en rationellt ordnad handelsörelse, för hvilken en lifskraftig industri och en väl ordnad och tillgodosedd rederinäring äro nödvändiga förutsättningar och stödjepelare.

Alla främmande land af någon betydelse hafva också, med erkännande af den stora betydelse, handeln och dermed sammanhängande näringar hafva för en sund statsorganism, på så sätt sökt understödja dessa sträfvanen, att de inom regeringen skaffat en målsman för dem; och departement, som uttryckligen angifvas som representanter för handeln, ehuru till deras handläggning stundom äfven höra ärenden från landtbruk, industri eller andra åligganden, förefinnas numera i Preussen, Osterrike, Ungern, Rumänien, Serbien, Bulgarien, Turkiet, Italien, Spanien, Portugal, Frankrike, Schweiz, Nederländerna, England och Japan. Och dessutom har man på andra sätt sökt åstadkomma en vaxelverkan mellan näringslifvets representanter och statsförvaltningens organ: i Frankrike, Italien, Spanien, Belgien, Holland, Osterrike och Ungern finnes vid ministeriets sida det »högre rådet för handel och industri», i Württemberg en centralmyndighet (Centralstelle für Gewerbe und Handel), i Preussen en centralrepresentation (Volkswirtschaftsrat), i England den ryktbara Board of Trade.

I Sverige hafva vi ingen representation för handeln och näringarna, om man fränser kommerskollegium, hvilket genom sin organisation och befogenhet icke kan sägas vara någon representant för dessa. Redan 1819 års komité rörande kollegiernas ombildning föreslog inrättande af en konselj af erfarne handlande och slöjddikare samt andra kunnige män, med uppgift att tillbandagå regeringen med underrättelser och upplysningar, som erfordrades för beredande af de förslag och vidtagande af de åtgärder, hvilka kunde bidra till handelns och slöjdernas lifvande. 1874 års komité rörande kommerskollegiets indragning föreslog, att vid sidan af den i kommerskollegiets ställe föreslagna styrelsen skulle ställas en korporation af 14 ombud för näringarna och yrkesbildningen, hvilka till större delen skulle väljas bland praktiska yrkesidkare. 1884 års komité, rörande kommerskollegiets indragning, förordade äfvenledes inrättandet af en nämnd af sakkunniga representanter för de näringsintressen, det föreslagna

*Reservation i
fråga om inrät-
tande af ett nytt
statsdepartement.*
(Forts.)

Reservation i
fråga om inrätt-
tande af ett nytt
statsdepartement.
(Forts.)

embetsverket (kongl. styrelsen för handel och näringar) skulle hafva att bevaka. Men ännu har ingenting effektivt blifvit gjordt från statsmagternas sida till främjande af de för vårt land så viktiga näringsgrenarne, handel, industri och sjöfart.

Då dessa näringsgrenars intressen äfven nu, vid beslutet om inrättande af ett nytt statsdepartement, blifvit förbisedda, så måste jag inlägga min reservation mot beslutet.

Stockholm den 8 april 1899.

P. Em. Lithander.

Kammaren åtskildes kl. 1,26 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 11 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Upplästes följande ingifna läkareintyg:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare friherre *Nils Trolle*, för vårdande af en bronchial- och larynxkatarrh, bör under någon tid afhålla sig från riksdagsarbetet, intygas.

Stockholm den 9 april 1899.

O. Setterblad.

Legit. läkare.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 45, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande af kostnaderna för

en expedition till nordöstra Grönland för efterforskande af S. A. Andréé och hans följeslagare.

Anmäldes och bordlades konstitutionsutskottets utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående val af justitieombudsman.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran sammansatta stats- och lagutskottets den 8 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 3.

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets den 8 innevarande april bordlagda memorial n:o 23, i anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 19, angående ändring af 14 § bevillningsförordningen.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets den 8 innevarande månad bordlagda utlåtanden n:is 39—46.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att konstitutionsutskottets utlåtande n:o 7 skulle uppföras främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,40 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
